

רב-שיח בנושא "יחסי שופטים- עורכי דין: המשוב"¹

הרי שבעלי הדין עלולים לחשוב שהשופט בהחלטה זו או בהחלטה אחרת הושפע, בין היתר, מן השיקול הזה. זו פגיעה חמורה בתדמית המשפט ובהליך השפיטה. **רביעית**, תוצאות המשוב מתפרסמות מבלי לשמוע את טענותיהם של השופטים. זו פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי¹⁰. השופטים הם אמנם אנשי ציבור אך גם אנשי ציבור, ראויים להישמע בטרם פוגעים בפרהסיה בשם הטוב¹¹.

משוב השופטים שייזמה לשכת עורכי הדין שב ועורר בשנה האחרונה מחלוקת חריפה בין הלשכה לבין נציגות השופטים. אף כי נשיא בית המשפט העליון הודיע בעבר שמערכת השפיטה לא תתחשב במשוב², טרם ירדה מסדר היום השאלה בידי מי יש להפקיד את הבקרה על מערכת השפיטה והאם ראוי שעורכי דין יבקרו את השופטים³. שאלה זו הפכה חריפה מאוד נוכח יצירתה של משרת נציב תלונות הציבור על שופטים⁴. כמו כן נשאלת השאלה אם ראוי כי בקרת השופטים תתבצע דווקא באמצעות שאלון משוב ואם ראוי כי תוצאות המשוב תתפרסמה תוך ציון שמות השופטים, או שמא ראוי שלא לחשוף את שמות השופטים, כפי שהוצע בזמנו על ידי השופטת דליה דורנר⁵. שאלות אלו לובנו במסגרת רבי-שיח שנערך בבית הספר למשפטים בחודש מרץ 2004, זמן קצר לאחר הפצת טופסי המשוב בין ציבור עורכי הדין בישראל. בדיון השתתפו **פרופ' יצחק זמיר**, שופט בית המשפט העליון (בדימוס); **השופט משה גל**, שופט בית המשפט המחוזי בירושלים ונציג נציגות השופטים; **ד"ר שלמה כהן**, יו"ר לשכת עורכי הדין; ו**פרופ' דניאל פרידמן**, מייסד בית הספר למשפטים של המסלול האקדמי. את הדיון הנחתה דיקן בית הספר למשפטים, **ד"ר תמר גדרון**.

1 התקיים בבית הספר למשפטים, המסלול האקדמי של המכללה למינהל ביום כ"ב באדר תשס"ד, 15.3.2004. התמליל המלא של רב השיח שמור במערכת. התקציר והערות ההבהרה נערכו בידי מערכת המשפט.

2 הנשיא אהרן ברק הודיע כי ההחלטות בעניין קידומו או אי-קידומו של שופט לא יושפעו מ"הציונים" שיינתנו לשופטים, ראו **עורך הדין** 31 (2002) 42. לעמדתו זו הצטרף השופט מיכה לינדנשטראוס, יו"ר נציגות השופטים הארצית, **שם**, בע' 43.

3 א' שולמית "ביקורת על הרשות השופטת" **משפט וממשל** ד (תשנ"ז) 9-10. ראו בהקשר זה גם את מאמרה של מ' אגמון-גונן "אי תלות שיפוטית? האיום מבפנים?" בגיליון זה.

4 ראו חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002 (להלן: "חוק נציב תלונות הציבור"). על פי סעיף 14(א) לחוק ראשי לגיש תלונה לנציבות כל אדם הרואה עצמו נפגע בשל התנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידיו, או מי שאותו אדם הסמיך לכך.

5 ראו דו"ח **הוועדה המשותפת של לשכת עורכי-הדין והשופטים לדיון בענייני המשוב** (להלן: "דו"ח ועדת דורנר"). המלצתה של השופטת דורנר: "להתעלמות מתוצאות המשוב, שלדעתי אין מנוס ממנה, מציעה אני ללשכה, בטרם פרסום תוצאות המשוב, לשקול את הצעתי לקיום משוב ללא פרסום שמות השופטים". **שם**, בע' 10.

6 מתוך דו"ח תוצאות המשוב רוב השופטים ברמה הפרטנית קיבלו הערכות כלליות גבוהות וגבוהות מאוד. שלושת היבטי הערכת השופט שנמצאו בעלי ההשפעה היחסית החזקה ביותר על ההערכה הכללית לשופט הם: (1) ניהול הדיון בייעילות; (2) התאמת ניסיונות הפשרה לנסיבות ר" (3) יחס נאות לעורכי הדין. ראו "תוצאות המשוב: הערכות גבוהות למערכת המשפט – לצד מספר נושאים שנמצאו טעוניהם שיפור" **עורך הדין** 31 (2002) 32, 33. ראו גם באתר לשכת עורכי הדין: <http://www.israelbar.org.il/article.asp?catID=174> (last visited on 21.6.04).

7 זמיר ציין כי מתכונת המשוב המונהג באוניברסיטאות שונה לגמרי מזו המוצעת על ידי הלשכה שכן אין בה פרסום כולל של שמות המרצים בעלי הציונים הנמוכים. כמו כן ציין כי על סמך ניסיונו כמרצה, גם באוניברסיטאות לא תמיד היווה המשוב כלי בקרה טוב. יש לציין כי טענה דומה הועלתה בפני ועדת דורנר על ידי פרופ' מרדכי קרמניצר, שלפיה באוניברסיטה השפעת המשוב על תפקודו של המרצה אינה חיובית.

8 לדבריו, בשנה מסוימת שבה הוא הוריד את רמת תביעותיו האקדמיות מן הסטודנטים, הוא זכה במשוב להערכות גבוהות במיוחד. הערכות אלו ירדו בשנת הלימודים שלאחר מכן, כאשר שב והעלה את רמת דרישותיו. ראו דו"ח ועדת דורנר, **לעיל** הערה 5, בע' 9. וראו בהקשר זה את חוק נושאי משרה שיפוטית (מניעה מלשבת בדין) (תיקוני חקיקה), תשס"ד-2004 וכן את מאמרו של מ' בן-דרור "על שום מה התערבה הכנסת בקביעת כללים להתנהגות השופטים?" בגיליון זה.

9 על גורמים זרים בשפיטה ראו ש' שטרית "מגמות חדשות בעיקרי הצדק הטבעי" **הפרקליט** לו (1986) 325.

10 זכות השמיעה כחלק מעקרי הצדק הטבעי ראו **שם**, בע' 332-334.

11 השוו לפסיקת בית המשפט העליון בנושא לשון הרע על איש ציבור. ע"א 3199/93 **קראוס נ' ידעיות אחרונות בע"מ**, פ"ד מט(2) 843, 864-865.

נשיא בית המשפט העליון, השופט אהרן ברק. ראש לשכת עורכי הדין שלמה כהן. צילומים: ארכיון הארץ, אריאל שליט.

סיכס השופט זמיר בקריאה לשופטים ולעורכי הדין למצוא פתרון שיהיה מקובל על שני הצדדים, שכן "המצב שנוצר, מצב של קרע, לא רק פוגע באינטרסים המידיים של ניהול בתי המשפט, הוא מהווה איום שיהיו גורמים פוליטיים שעלולים לנצל הזדמנות זו... הערך של שלטון החוק עומד בסכנה".

גם שופט בית המשפט המחוזי בירושלים, משה גל, מבקר את משוב הלשכה. הוא מדגיש כי השופטים אינם מלינים על עצם הביקורת אלא על הצורה. המשוב מהווה ביקורת אנונימית שגולת הכותרת שלה בפרסומה¹⁷. בתרבות של רייטינג, אין בידיהם הכלים להתמודד עם כותרות העיתונים. כותרות בעיתונים שמדרגות את ציוניהם של שופטים פוגעות בשלטון החוק. מדובר בזילות השופטים, בהפגנת כוחניות שאין מקומה בתרבות משפטית מקובלת. ביקורת צריכה להיות מרוסנת ויש להביעה בכבוד, בצורה שיאה למעמד של בתי המשפט¹⁸. החינוך לכיבוד החוק, החינוך לשלטון החוק, כולל בחובו גם את השמירה על האמון של הציבור במוסדות המשפט¹⁹. יש בכך פגיעה באי-תלות השופטים ובתפקוד שלהם. עוד מזכיר השופט גל כי המחלקה להסכמים בינלאומיים במשרד המשפטים פרסמה מחקר, שלפיו לא מוכרת בעולם שיטת משפט כלשהי שבה נהוגים משוברים במתכונת דומה לגבי שופט מתמנה (להבדיל משופט שנבחר בבחירות פומביות)²⁰. עורכי המחקר פנו

לדעת זמיר, ישנן דרכים אחרות, טובות, יעילות ובלתי מזיקות, אשר היה ראוי ללכת בהן¹². הדרך הראשונה היא הדרך של הוועדות המשותפות לבתי המשפט וללשכת עורכי הדין ברמה של המחוזות וברמה הארצית¹³. הוועדות האלו נועדו לדון, בין היתר, בתלונות של עורכי דין, בתלונות כלליות על סדרי דין ונוהל ובתלונות אישיות. לדעת זמיר, עורכי הדין אינם צריכים לחשוש מלהתלונן באופן אנונימי בפני הוועדה המשותפת. הוא ממליץ ללשכת עורכי הדין להקים בכל מחוז ועדה מצומצמת של שלושה עורכי דין שיסגנו את התלונות ויבדקו אותן. הדרך השנייה היא הגשת תלונה לנציב תלונות הציבור על שופטים. זו היא הדרך שהועדה על ידי הכנסת. הסמכויות שמוקנות לאומבודסמן חופפות במידה רבה את מטרות המשוב¹⁴. אמנם התלונות בפני האומבודסמן אינן בהכרח אנונימיות¹⁵, אולם לדעת זמיר חזקה על עורכי הדין, שאינם חוששים להיפגש עם שופטים, לבקש לפסול שופטים ולהגיש ערעורים על שופטים, כי לא יחששו להתלונן בגלוי גם בפני האומבודסמן. ראייה לכך היא העובדה שכבר עתה מוגשות לאומבודסמן מאות תלונות מדי חודש¹⁶. לטענת זמיר, הנציבה – השופטת (בדימוס) שטרסברג-כהן – מוכנה לקבל מלשכת עורכי הדין תלונות ללא שם. היא גם אינה רואה את תפקידה כמתמצה בביקורת נקודתית של תלונה פלונית בעניין פלוני, אלא רואה עצמה מוסמכת לבצע ביקורת כללית ורחבה. את דבריו

ללשכות עורכי הדין בכל מיני מדינות בעולם, והם מוסרים: "בחלק גדול מהמדינות אותן סקרנו, כאשר העלינו את שאלת קיומו של משום שם, נציגים מלשכות עורכי הדין עמם דיברנו הביעו פליאה על הרעיון, וחלקם אף אמרו כי הדבר לדעתם עלול לפגוע במעמד, אי תלות ותפקוד השופטים"²¹. השופט גל מצטרף לחששו של פרופ' זמיר כי הפרסום עלול לעודד התנהגות פופוליסטית, בעיקר של השופטים בערכאות הנמוכות. הוא עלול לאפשר התארגנות של קבוצות עורכי דין לתמיכה בשופט כזה או נגד שופט אחר. יש חשש ל"סגירת חשבונות" עם שופטים²².

הסכנה קיימת לא רק לגבי איתלות השופט באשר לדרך ניהול המשפט באופן חופשי (למשל, איהיענות לבקשות דחייה של הרגע האחרון), אלא גם באשר לעמדתו המשפטית בנושא פלוני, שעלולה להיות לצנינים בעיני חלק מעורכי הדין (למשל, שופט הפוסק סכומים גבוהים בניזקין, פרקליטי חברות הביטוח אינם מרוצים מפסיקתו ולהפך). זאת ועוד, יש בעיה באופן שבו הציבור עלול לפרש את תוצאות המשום. בכל משום מחצית השופטים הם מתחת לממוצע, יהיו השופטים טובים ככל שיהיו. אזרח שפנה לבית המשפט בעניין שכל עולמו בו, יסבור תמיד כי הוא זכאי לקבל שופט שדורג למעלה מן הממוצע. האם "כל כמה שנים נחליף את מחצית השופטים", תמה השופט גל?

עו"ד ד"ר שלמה כהן דחה את דברי הביקורת על המשום. לטענתו ההנחה כי כל מערכת שנותנת שירותים צריכה לבדוק את עצמה מובנת מאליה בכל דיון על מנהל או על ניהול תקין. כך הדבר כשמדובר בביתחון (צה"ל), בהשכלה גבוהה (אוניברסיטאות) או במערכת עסקית פרטית (כמו בנקים, חברות תעופה). גם מערכת השפיטה היא מערכת שלטונית אשר אמורה לתת שירותי שיפוט לציבור האזרחים. ככל מערכת שנותנת שירותים, המערכת הזאת צריכה בקרה שוטפת²³. לדבריו, מערכת השיפוט הישראלית היא למעשה אחת המערכות הציבוריות היחידות בארץ שאין לה כמעט שום בקרה שוטפת על דרכי התנהלותה (להבדיל מתוכן פסיקותיה). המשום יעסוק אך ורק בבקרת התנהלות ולא בבקרת תוכן. שופט ראשי וחיבב לשופט באופן עצמאי לגוף, לתוכן התיק שנמצא בפניו. בעניין הזה הוא עצמאי לחלוטין ואוי למי שינסה להתערב בעבודתו זו. הביקורת היחידה שניתן למתוח על פסיקתו היא במסגרת ערעור. אבל שופט איננו חופשי להתנהל ככל העולה על רוחו²⁴. המשום הוא ראי שנועד להציג בפני מערכת השיפוט את תמונת הערכת ההתנהלות של השופטים על ידי הציבור. הערכה מקצועית על ידי בעלי המקצוע הבאים בשעריהם. לדעת ד"ר כהן הביקורת חשובה דווקא משום שמערכת השיפוט היא המערכת החשובה ביותר בחברה שלנו, היא מערכת שלטונית בעלת עצמה בלתי רגילה, והעצמה הזאת היא לא רק מערכתית אלא גם אינדיבידואלית כיוון ששופט חורץ גורלות, ומתמנה לכל ימי חייו²⁵.

ד"ר כהן סבור שהאומבוסדמן אינו מהווה מערכת בקרה על התנהלות שופטים, וכי תפקידו מתמצה בטיפול בתלונות נקודתיות

וספציפיות²⁶. זו גם מגבלת פעולתן של הוועדות המשותפות ללשכת עורכי הדין ולנשיאי בתי המשפט. המשום, לעומת זאת, אמור לתת תמונה שאיננה נקודתית או מזדמנת, עם הערכות של עשרות ומאות שופטים על פרמטרים שונים על פני זמן רב. המשום מתייחס לשורה של פרמטרים לרבות האם השופט מכיר את העובדות בתיק, האם

- 12 ראו בעניין זה גם ש' שטרית "תהליך מינוי שופטים: הליכים ואמות מידה" המשפט ח (תשס"ג) 357, 393: "עדיף משוב כללי על בתי משפט באופן קולקטיבי ולא משוב אישי לגבי שופטים אינדיבידואליים. אלו יוצרים לחץ והשפעה מצננת על איהתלות השיפוטית".
- 13 הוועדה לסדרי הבחירה של שופטים בראשות השופט יצחק זמיר המליצה על הקמת ועדות משותפות אלה. ועדת זמיר סברה כי עורכי הדין שישבו בוועדה המשותפת אינם צריכים לשמש צינור להעברת כל תלונה של כל עורך דין, אלא ראוי שיקדימו לכך ברור פנימי כדי להחליט אם יש יסוד וטעם להביא את העניין לדיון בוועדה המשותפת. הוועדה המשותפת תוכל להציע צעדים, לאחר דיון, כדי לתקן עיוות או לסלק ליקוי בתפקוד של שופט באופן פרטני, ראו דין וחשבון הוועדה לסדרי בחירה של שופטים (תשס"א) 83.
- 14 ס' 2 לחוק נציב תלונות הציבור קובע סמכות לטפל בתלונות על התנהגות שופטים במסגרת מילוי תפקידם, לרבות בדרך ניהול משפט על ידם. אך יש הסבורים כי הסמכויות מצומצמות מדי. ראו למשל ס' זאב "ביקורת השופטים ואמון הציבור" הארץ 2004.5.1.
- 15 לפי ס' 19(ה) לחוק נציב תלונות הציבור "רשאי הנציב לא לכלול את פרטי המתלונן אם סבר כי פרטיו אינם דרושים לצורך ברור התלונה".
- 16 מאז הקמת הנציבות בחדש אוקטובר 2003 ועד לסוף חודש מרץ 2004, התקבלו בנציבות 461 תלונות. כמות התלונות המוגשות מדי חודש לנציבות גלה מדי חודש: באוקטובר 2003 הוגשו לנציבות 42 תלונות; בדצמבר 2003 הוגשו 113 תלונות ובמרץ 2004 הוגשו לא פחות מ-228 תלונות. ראו ד"ר נציבות תלונות הציבור על שופטים (2004), באתר משרד המשפטים: <http://www.justice.gov.il/MOJHeb/Subjects/NetzivutTelunotAlShoftim.htm> (last visited on 21.6.04).
- 17 ועדת דורנר דנה בנוקיה הפרסום והציעה לא לפרסם את תוצאות המשום, ברם, לשכת עורכי הדין לא הסכימה לוותר על פרסום התוצאות. נכון לפרסום רשימה זאת הקפיאה הלשכה את הפרסום כדי לאפשר הליכים לפשרה. ד"ר ח ועדת דורנר, לעיל הערה 5, בע' 4-5.
- 18 י' ויסמן "כבוד השופט" משפטים יא (1981) 7, 12.
- 19 ח'ה' כהן "הרתורי כפירה באמון הציבור" ספר שמגר – מאמרים (תשס"ג, חלק ב) 9, 14: "שלטון החוק כרוך בשמירה מתמדת על האמון במוסדות המשפט ומי שמבקש לשקוד על השרשתו חייב גם להקפיד בכך שהביקורת על הפסיקה תהיה מכובדת, מרוסנת ועניינית ותתייחס לתוכנם של דברים ולא תפגע ללא הצדקה וללא צורך בתדמיתם של השופטים"; בג"ץ 433/87 רכטמן נ' לשכת עורכי הדין בישראל, פ"ד מא(4) 606, 610.
- 20 מזכר משוב השופטים, מיום 26.2.04, שהוגש לשר המשפטים. המסמך מתייחס למצב במדינות הבאות: אנגליה, אירלנד, הולנד, גרמניה, צרפת, בלגיה, שווייץ, ספרד, אוסטריה, קנדה וארצות הברית.
- 21 שם.
- 22 ש' כהן "המשום: כלי לחיזוק מערכת המשפט – ולא מכשיר ל'סגור חשבונות'" עורך הדין 31 (2002) 38.
- 23 ניתן להביא כדוגמה את המשום שנועד בקרב רואי החשבון בכל הקשור לעבודת פקידים השומה ומע"מ. המשום נערך בשיתוף מס הכנסה ומע"מ על מנת להביא לשיפור ברמת השירות וההתייחסות שלהם זוכים רואי החשבון במגיעיהם עם רשויות המס.
- 24 שופט אמור להתנהג במילוי תפקידו, לא רק על פי דין, אלא גם על פי כללי האתיקה לשופטים. התנהגות של שופט באופן הנוגד את האתיקה היא עילה לתלונה נגד השופט, והיא עלולה להגיע לכדי עברת משמעת לפי ס' 18 לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), תשמ"ד-1984.
- 25 שם, בס' 13.
- 26 ראו ד"ר ח ועדת דורנר, לעיל הערה 5.

של נציגי עורכי הדין והשופטים להגיע להידברות. לדעתו מדובר בתהליך כוחני ומדאיג. ההתנגחות הפומבית והתקשורתית משרתת לציבור מסר של כוחנות שהיא "עיוורון, מישהו שרואה את הצד שלו ואיננו רואה את הצד האחר". לדעתו מדובר בתרבות שחדרה באופן מדאיג לכל השכבות וראוי היה להוקיעה. לדעתו, כדי להשיג בקרה, ויש צורך בבקרה, צריך להשיג אותה בהסכמה. הוא מציין כי שאלוני רמת ההוראה של מרצים במוסדות להשכלה הגבוהה נעשים כיום על ידי ההנהלות של מוסדות אלה ולא על ידי הסטודנטים. לדעתו אין כיום חולק כי זהו תנאי חיוני למהימנות המשובים ולאמינותם. לדעתו שיתוף פעולה דומה בין עורכי הדין להנהלת בתי המשפט עשוי לשפר את המשוב. להנהלת בתי המשפט יש יכולת לספק נתונים שישרו את המשוב ואת הבקרה. כך, למשל, ניתן לברר כמה תיקים היו לשופט, מהו משך הזמן עד למתן פסק דין, כמה פסקי דין הצטברו אצל השופט. ניתן להניח שתהיה לה גם יכולת לתת מידע צרכני נוסף כגון מה הם זמני ההמתנה של עורכי דין ועדים, הן בממוצע והן אצל שופט פלוני. המידע האמין שברשות הנהלת בתי המשפט יכול אף הוא להשתלב במשוב. כך, למשל, המשוב מתבסס על מידע שמוסרים עורכי הדין בדבר היקף הופעתם בפני שופט פלוני. אכן ניתן לסמוך על רוב המשיבים כי הם אנשים הגונים, אך די בקבוצה קטנה, 5% - 6%, של משיבים בלתי מהימנים כדי לשבש את התוצאות. שיתוף פעולה עם הנהלת בתי המשפט יכול לספק מידע אמין בדבר זהות עורכי הדין שהופיעו אצל שופט פלוני ושכיחות הופעתם.

לדעת פרידמן, בקרה ראוייה של מערכת המשפט מצדיקה גם עריכת משוב על עורכי הדין. בסופו של דבר עורכי הדין הם "פקידי בית המשפט" (Officers of The Court), והם שותפים בהתנהלות הכוללת של המערכת. התנהלותם עשויה להשפיע גם על היעילות של השופט. המערכת, בשיטות המחשוב של היום, יודעת מיהם עורכי הדין שמופיעים אצל שופט פלוני ואם עושים משאלים אפשר לחשוב על משוב הדדי. גם במוסד אקדמי, מציין פרידמן, "הסטודנטים נותנים לנו ציון, [אך] מדי פעם גם אנחנו נותנים להם איזה שהוא ציון..." ♦

הוא בקי בדין הרלוונטי, האם הוא מנהל את הדיון ביעילות, האם יחסו לעדים נאות, האם הוא מאפשר חקירת עדים נאותה, האם יחסו לעורכי הדין נאות, האם ניסיונו לפשר מתאים לנסיבות. כמו כן הוא כולל הערכה כללית על השופט. המשוב יכול לשמש עזר רב לאומבודסמן ולוועדות המשותפות, אך פעילותן אינה תחליף לעריכתו. המשוב אמנם אינו כליל השלמות, אך מעלתו העיקרית היא שהוא מאפשר בקרה על בסיס איסוף מידע רציני, מקצועי ומדעי.

לדעת כהן אין מדינה מערבית שאין בה שיטות בקרה כאלה או אחרות על התנהלות שופטים. שיטת המשוב עדיפה בעיניו על שיטות אלה. כך, למשל, שיטת המשוב עדיפה, לדעתו, על פני השיטה שהוצעה באנגליה שלפיה שופטים מהערכאה הגבוהה "יתנחלו" באולמות של שופט מערכאה נמוכה למשך מספר ימים ויבדקו את התנהלותו²⁷. לדעתו גם אין ללמוד גזירה שווה ממדינות אירופה שבהן מינוי השופטים נעשה על ידי הפוליטיקאים, אנשי הרשות המבצעת, ואף לא מארצות-הברית שבה חלק מן השופטים עומדים לבחירות²⁸.

כהן מגן על רמתו המקצועית של המשוב. לטענתו המשוב נערך על ידי בעלי המקצוע הטובים ביותר בישראל בסטטיסטיקה ובעיבוד נתונים. ככל סקר צרכנים, האנונימיות של טופסי המשוב חיונית, שכן אנשים, ובמיוחד עורכי דין המחווים דעה על התנהלות שופטים, לא ייטו למלא הערכות אלא במתכונת אנונימית. עורכי הדין אינם "מתחבאים מתחת לגלימה"²⁹, וזוהי הדרך הנכונה לעשות סקר צרכנים. כהן דוחה את החששות למניפולציות במילוי משובים אשר לטענתו ייבלמו על ידי הפיזור הסטטיסטי שמציע המשוב³⁰.

גם פרסום תוצאות המשוב חיוני לדעת כהן, שכן ללא הפרסום הביקורת לא תהא אפקטיבית. במובן זה, מודה כהן, הכוונה במשוב היא בהחלט להשפיע על התנהלות השופטים! לדעת כהן, מערכת השפיטה אינה צריכה לחשוש מביקורת; משרת השיפוט, ככל משרת ציבורית, כוללת מינה וביה אבדן של הזכות לאנונימיות. השופטים הם משרתי ציבור ומשום כך צריכים להיות כפופים לבקרה ציבורית וגם לבקרה ציבורית תקשורתית פומבית. איש ציבור לא יכול להלין שביקורת ציבורית רצינית ואחראית היא הלבנת פנים.

כהן מציין כי סקר המשוב הקודם דווקא החמיא לשופטים. רוב ההערכות ברוב הפרמטרים לרוב השופטים על ידי רוב עורכי הדין היו גבוהות עד גבוהות מאוד. כהן מבקר את עמדתה של מערכת המשפט כי לא תתחשב בתוצאות המשוב במסגרת שיקוליה לקידומו של שופט. לדעתו מדובר בעמדה לא ראוייה, שאינה תואמת את הסטנדרטים שקבע בג"ץ לגבי גופים שלטוניים ציבוריים אחרים. לדעתו ראוי היה שהוועדה למינוי שופטים תתחשב במסגרת שיקוליה גם בתוצאות המשוב של שופט פלוני. לדעתו ראוי היה אף לשקול את הצעתה של השופטת דורנר³¹ שלפיה המשוב ייערך על ידי הנהלת בתי המשפט בשיתוף פעולה עם לשכת עורכי הדין³².

פרופ' דניאל פרידמן מתח ביקורת חריפה דווקא על חוסר היכולת

27 ד"ח ועדת הלורד אולד (Auld), שהתפרסם לאחרונה וניתן לקריאה באתר האינטרנט: <http://www.criminal-courts-review.org.uk> (last visited on 21.6.04).
 28 לסקירה השוואתית של הליך מינוי שופטים ראו א' אבן "הליך מינוי שופטים - מבט משווה" **הרשות השופטת - הסדרה חוקתית, מינוי שופטים, יסודות חוקתיים** (2003) F.J. Klein et al. *Federal*; 285-263; לסקירה קצרה של שיטות בחירת השופטים ראו: *Federal and State Court Systems: A Guide* (Cambridge, 1977).
 29 לפי מ' לינדנשטראוס "השופטים אינם סרבני ביקורת" **דיעות אחרונות** 11.3.2004.
 30 להתייחסות לכך ראו ד"ח ועדת דורנר, **לעיל** הערה 5, בע' 6.
 31 ד"ח ועדת דורנר, **לעיל** הערה 5, בע' 7-10.
 32 אף כי כהן חולק על דעתה של דורנר שאין לפרסם את תוצאות המשוב. שם, בע' 10.